

Qərbi Azərbaycandakı anklavlarımız: Tarixi xəyanətin izi ilə...

44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində Azərbaycan işğaldakı bütün torpaqlarını azad etsə də, bu gün Ermənistanda bizə məxsus anklavların olduğu heç kimə sirr deyil. Söhbət hazırda Ermənistanın nəzarəti altında olan 8 kənddən gedir. Bunlar: Bağanis-Ayrim, Xeyrimli, Aşağı Əskipara, Yuxarı Əskipara, Barxudarlı, Sofulu, Qızılhacılı və Kərki kəndləridir.

Bəs bu kəndlər Ermənistanın nəzarətinə necə, hansı tarixi şəraitdə keçib? Necə olub ki, bütün sakinləri azərbaycanlılardan ibarət olan kəndlərin taleyi hələ də müzakirə mövzudur?

Sovet hakimiyyətinin Azərbaycana xəyanəti

Qeyd edək ki, sözügedən kəndlərin əksəriyyəti hələ sovet dönməsində Azərbaycandan alınaraq, Ermənistanın idarəçiliyinə verilib. Lakin maraqlıdır ki, tarixi Azərbaycan torpaqlarının Ermənistanla verilməsi ilə bağlı heç bir rəsmi sənəd tərtib olunmayıb. Başqa sözlə desək, bu kəndlər sovet hakimiyyəti tərəfindən Ermənistanla şifahi olaraq, yersiz arqumentlər əsasında verilib. Sovet hakimiyyəti Azərbaycan xalqına xəyanət edib. Nəticədə, azərbaycanlıların hələ sovet dönməsində bu kəndlərdən sıxışdırılıb çıxarılması prosesi başlanıb. Ancaq ermənilərin bütün söylərinə baxmayaraq, sovet rəhbərliyi ilə Ermənistan hakimiyyəti arasındakı gizli razılaşmalar əsasında İrəvana verilən bu kəndlərdən soydaşlarımızın çıxarılması elə də asan olmayıb. Ermənilərin bütün təzyiqlərinə rəğmən xalqı-

mız öz tarixi yurdlarında yaşamaqda, bu torpaqlarda öz mövcudluğunu qorumaqda davam ediblər.

Azərbaycanlıların öz doğma torpaqlarını tərk etmədiyini görən ermənilər məqsədlərinə çatmaq üçün bu dəfə də soyqırımına və cinayətə əl atıblar. 1990-cı il martın 24-də aylar Bağanis-Ayrim kəndində dəhşətli soyqırımlardan birini törədib. Kəndə hücum zamanı insanları diri-diri alovların içinə atan ermənilər beşikdəki körpələri belə xüsusi amansızlıqla qətlə yetiriblər. 1990-cı il yanvar 15-də – Bağanis-Ayrim qırğınının iki ay öncə isə Kərki kəndi ermənilər tərəfindən zəbt olunub.

Xalqımıza qarşı işğal siyasətini davam etdirən ermənilər 1992-ci il martın 8-də Xeyrimli, martın 12-də Aşağı Əskipara, aprel 27-də Barxudarlı və Sofulu, mayın 11-də Qızılhacılı, iyunun 8-də isə Yuxarı Əskipara kəndlərini işğal edib. Bu kəndlərin hər biri hərbi güc Ermənistanla ilhaq edilib.

İnsan səsində həsrət kəndlər...

Səkkiz kəndi silah yolu ilə ələ keçirən və burada yaşayan azərbaycanlılara divan tutan er-

mənilər, sonrakı dövrdə bu kəndlərdə heç bir məskunlaşma aparmayıb. Heç kimin yaşamadığı, heç bir abadlıq işinin görülmədiyi yaşayış məskənlərinin hər biri bəlli müddətdən sonra sıradan çıxmağa, baxımsızlıqdan dağılmağa başlayıb. Bu gün də Ermənistanın faktiki nəzarətində olmasına baxmayaraq, həmin kəndlərdə bir nəfər də olsun erməni yaşamır. Bu faktın özü, Ermənistanı həmin kəndlərlə tarixi-mənəvi və ruhi baxımdan heç nəyin bağlamadığını, İrəvanın onları nəzarətdə saxlamaqla işğalçılıq siyasətini davam etdirdiyini göstərir.

Xatırladaq ki, Ermənistan 30 il ərzində işğalda saxladığı Qarabağ və ətraf ərazilərdə də heç bir məskunlaşma aparmayıb, əksinə, bu yerlərdəki bütün obyektləri qarət edərək yaşayış üçün mümkünsüz hala gətirib.

Kəndləri qaytarmamaq üçün səslənən bəhanələr

Azərbaycan Ermənistan-dakı anklavlarının qaytarılması məsələsini dəfələrlə gündəmə gətirsə də, İrəvan müxtəlif bəhanələrlə bu kəndləri azad etməkdən boyun qaçırmağa çalışır.

Bu, məsələyə yanaşmada Ermənistanda iki fərqli qütb mövcuddur. Bunlardan biri həmin kəndlərin tarixi Ermənistan ərazisi olduğunu iddia edən kəsindir ki, onların Azərbaycana qaytarılmasını tamamilə yolverilməz hesab

edir. Digər qütb isə məlum kəndləri Azərbaycana qaytarmağın Ermənistan üçün ciddi təhlükəsizlik problemi yarada biləcəyini iddia edir, bununla yanaşı, onların qaytarılmasını ümumilikdə mümkünsüz hesab etmirlər. Mövcud kəsimin təmsilçiləri iddia edirlər ki, əgər Ermənistandakı Azərbaycan anklavları Bakıya qaytarılırsa, o zaman bir sıra erməni yaşayış məntəqələri Azərbaycan Ordusunun tam nəzarətinə düşəcək. Bundan başqa, anklavlar qaytarılacağı təqdirdə bu gün ermənilərin istifadəsində olan nəhəng örüş sahələri, habelə kənd təsərrüfatına yararlı torpaqların da itiriləcəyi iddia olunur.

Başqa sözlə desək, Ermənistan-dakı Azərbaycan anklavlarının qaytarılmasının ermənilər üçün həm təhlükəsizlik, həm də sosial baxımdan ciddi problemlərə yol açacağı bildirilir. Məhz bu iki amildən çıxış edən erməni siyasətçiləri həmin anklavların Azərbaycana qaytarılmasının "riskli" olduğu qənaətinədir: "Bu kəndlər Azərbaycana yalnız o halda verilməlidir ki, "Azərbaycandakı erməni anklavı" da İrəvana qaytarılmış olsun. "Azərbaycandakı erməni anklavı" dedikdə erməni politoloqları öz dillərində Artsvaşen adlandırdıqları kəndi nəzərdə tutur ki, ölkəmizdə bu kənd Başkənd adı ilə məlumdur və Gədəbəy rayonu ərazisindədir. Ermənistanın məsələni bu şəkildə qoyması müharibəni uduzmuş terror dövlətinin bu gün də ölkəmizə qarşı ərazi iddiasında oldu-

ğunu, xam xəyalların arxasınca düşdüyünü göstərir.

Ən böyük anklav Ermənistanın özüdür

2020-ci ilin 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra anklavlar məsələsi yenidən, daha əhatəli şəkildə gündəmə gəlib ki, bu da rəsmi Bakının prinsipal mövqeyi ilə bağlıdır. Azərbaycan tərəfi dəfələrlə bəyan edib ki, bir qarış torpağının belə Ermənistan işğalı altında qalması ilə barışmayacaq və həmin ərazilərin geri qaytarılmasına nail olacaq.

44 günlük Vətən müharibəsindən sonra "dəmir yumruğun" nəyə qadir olduğunu yaxşı anlayan ermənilər Azərbaycanın gəc-tez anklavlar məsələsində də istəyinə nail olacağını yaxşı başa

düşür. Məhz elə bu səbədən də öncədən "Azərbaycanda erməni anklavı" kimi süni əngəllər yaratmağa, problemin həllini uzatmağa çalışırlar. Halbuki, Azərbaycanda heç bir erməni anklavının mövcud olmadığı tarixçilərə də, siyasətçilərə də yaxşı məlumdur.

Əslində, Azərbaycanın Hayastandakı ən böyük anklavı elə Ermənistanın özüdür. Çünki bu dövlət paytaxt İrəvan şəhəri daxil, bütövlükdə tarixi Azərbaycan torpaqları üzərində yaradılıb. Bu isə o deməkdir ki, Azərbaycan İrəvandan anklavlarını tam şəkildə tələb etsə, o zaman dünyadakı bütün ermənilər əvvəlki əsrlərdə olduğu kimi yenə vətənsiz qalaqlar.

Seymur ƏLİYEV,
"Xalq qəzeti"